

İNGİLİZ BELGELERİ İŞİĞİNDA MONDROSA GİDEN YOL

(TÜRKÇE ÖZET)

VI. Sultan Mehmet tahta çıktığındanberi bazı şartlarla özel bir sulh istemişti. Bern'deki İngiliz sefaretinin mutemedi olan Dr. Parodi 1 Ekim 1918 de (Kara) Kemal ve Şükrü adlı vekillerin de aynı teklifte bulduklarını ve hedefe varmak için şu üç yolu düşündüklerini sefaretine bildirdi: 1 — İsviçre üzerinden, 2 — Rahmi Bey vasıtasıyla İzmir-Midilli üzerinden, 3 — Suriye hududunda. Talât Paşa İsviçre üzerinden olan yolu tercih ediyormuş.

Bulgaristan'ın mütareke yapmasından sonra Merkezî Avrupa Devletleri Başkan Wilson'un aracılığını isteyince İngiliz hükûmeti Paris Başvekiler konferansında kararlaştırılan ve Türkiye ile yapılacak mütareke ile ilgili olan şartlarının Wilson'a bildirilmesini teklif etti. Bu şartlar 27-28 Ekimde Amiral Calthorpe'un Mondros'ta Osmanlı delegasyonuna bildirdiği şartlarla aynı gibi idi. (Bak: Ali Türk geldi, Moudros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi, s. 34-48).

Bu şartlar, bazı ufak farklarla War Office'in 7 Ekim'de hazırladığı ve müzakereleri idare etmekle görevlendirileceği sanıldığı için General Allenby'e gönderilen şartlarla da uygunluk halindeydi. Zira 4 Ekim'de Rahmi Bey, mutemedi Karabiber'i bir takdim yazısı ile birlikte Atina'daki İngiliz Büyükelçisi Lord Granville'e gönderdi. Yazıda R.'nin harp boyunca bütün kalbiyle itilâf devletlerini tuttuğu ve daima İngiltere ile bir özel sulhun yapılmasını teklif ettiği, şimdi bunun için bir fırsatın mevcut olduğu açıklanarak itilâf devletleri uygun sulh tekliflerinde bulunurlarsa (Talât) hükûmetini devirebileceğini, fakat bunların Meclisi Mebusan'ın açılış günü olan 10 Ekim'e kadar kendisine bildirilmesi lâzım geldiğini ileri sürüyordu. Lloyd George, Lord Granville'den Karabiber'in usule uygun bir şekilde yetkili olup olmadığının tesbit edilmesini, eğer yetkili ise General Allenby ile müzakerelerde bulunmak üzere Port Said'e götürülmesini istedi. Lord Granville 6 Ekim'de Karabiber'in yetkili olmadığını, ancak Rahmi Bey'in hayalî sulh şartlarını getirdiğini bildiriyordu. Bunun üzerine sefir, verilen talimat gereğince Karabiber'e eğer

Rahmi Bey müzakerelerde bulunmak istiyorsa evvelâ hükümeti devirmesi gerektiğini söyledi. Karabiber büyük bir hayal kırıklığı ile 9 Ekimde İzmir'e döndü.

Sefir Lord Acton Bern'de Türklerin özel bir sulh hakkında müzakerelerde bulunmak istediklerini açıkladığı zaman da kendisine ancak usule uygun yetki sahibi kimselerle görüşmesi söylenmişti. 4 Ekim'de Boghos Nubar Paşa'nın Agathon isminde bir ajanı da buraya gelerek Sultan namına Karabiber'in Atina'da bildirdiğine benzer şartlar teklif etti. Verdiği bir memorandum'da Padişahın Enver Paşa tarafından öldürülmekten korktuğu için doğrudan doğruya vasıtasız olarak hareket edemediği kaydedilmekte ve İngiltere'nin Sultanın tahtta kalması şartıyla Türkiye'nin bağımsızlığını tanıyıp tanımıyacağı sorulmakta idi. Bundan sonraki haftalarda sefir Fuat Selim Bey bu meseleyi inceledi ve 24 Ekim'de bir nota ile İzzet Paşa hükümetinin müzakereler için kendisine yetki verdiğini bildirdi. Foreign Office'den aldığı talimat üzerine Lord Acton mütarekenin "başka bir yerde" yapılacağı cevabını verdi.

General Townshend de mütarekenin diğer bir aracısı idi. 20 Ekim'de kabul edilemeyecek teklifler getirdi ve Amiral Calthorpe'a Türklerin yetkili temsilcileri göndermeğe hazır olduklarını bildirdi. Bunun üzerine C.'a 22 Ekim'de şu talimat verildi: "Fransa ve İtalya ile, Türkiyenin mütareke için hangi devlete müracaat ederse, o devletin malûm 24 şartla mütareke yapabileceği hususunda mutabık kaldık". İlk dört şart çok önemli idi ve Calthorpe'den bunları muhakkak kabul ettirmesi istenmişti. Bunu temin edebilmek için de diğer noktalarda biraz taviz verilebilecekti. Fransa hükümeti bu prensible mutabık kaldı, ancak müzakerelere Amiral Amet'in de iştirakini şart koştu.

Mütareke imzalandıktan sonra Calthorpe 31 Ekim'de kendiliğinden Foreign Office'e telgraf çekerek 7. maddeye - Mütarekenin gerek 7 ve gerekse diğer maddelerinin hiçbirinde müttefiklerin emniyeti tehdit edilmedikçe İstanbul'un işgaline müsaade edilmediği - kaydının ilâve edilmesini bildirdi. Türk heyetinin arzusu üzerine, kan dökülmesini önlemek için Yunan askerlerinin İstanbul veya İzmir'e sokulmasından imkân nisbetinde kaçınılması hususunu da ilâve etti. İngiliz harp kabinesi, Türk-Yunan düşmanlığını göz önünde tutarak, İstanbul'a karşı yapılacak herhangi bir askerî harekette Yunanlıların iştirakinden ve İtalya ile mevcut Küçükasya üzerindeki anlaşmazlığı alevlendireceği için, bilhassa İzmir'de Yunan askerlerinin

mevcudiyetinden tercihan kaçınılması için karara vardı. Buna mukabil Türk hükûmetine İstanbul için hiçbir taviz verilemeyeceği, zira Türklere bir işgal yapılarak hakikî durumun ancak bu yolla kabul ettirilebileceğinde de karara varmışlardı. 1 Kasım da Calthorpe'a Türklerin İstanbul'a Yunan gemilerinin gelmemesi yolundaki isteklerini red etmesi, fakat Yunan gemilerinin imkân nisbetinde arka plânda bırakılarak vaziyetin idaresi bildirilmişti.

İzzet Paşa 23 Kasım'da Hahambaşı Haim Nahoum'u çağırarak 1917 de kesilen siyasî münasebetlerin, elçi Elkus'un geri getirilmesi ile yeniden başlaması yolunda talimat vererek Amerikaya gitmekle vazifelendirdi. Fakat o ancak Lahey'e kadar gidebildi.

General Allenby 7 Şubat 1919 tarihinde İstanbul'a gelişi sırasında, mütarekenin tatbiki için ileri sürdüğü 12 şartını, münakaşaya müsaade etmeksizin, bildirdi.

